

Enigma autorstva Canzio Darin Beda

Dr Boris Vizintin

direktor Umjetničke galerije, Rijeka

Izvoran znanstveni rad

U predgovoru kataloga izložbe »Slikarstvo u Karlovcu devetnaestog stoljeća« (Karlovac 1978), pišući o »uspjelom portretu mladog muškarca«, autor predgovora Anka Simić-Bulat postavlja pitanje tko je zapravo Canzio Darin »jer svako njegovo platno nosi drugačiju interpretaciju imena«, te da bi »taj zamršeni spoj imena valjalo riješiti, jer to zaslužuje kvaliteta originala, a također i kopija«.

I Marijana Schneider u katalogu »Portreti 1800 – 1870« (Zagreb 1973) navodi da se s biografijom Canci Agost Elek (Canci August Alexius) – za kojega pretpostavlja da se krije iza imena Canzio Darin – »ne podudaraju bilješke u zagrebačkim novinama i časopisima« koji govore o Canziju, odnosno slikarima de Rin i Canzio.

I autoru ovih redaka nije bila jasna ova zavrzlama s pomalo čudnim i neuobičajenim kombinacijama imena, dok sticajem okolnosti, tragajući u Italiji za podacima i djelima slikara – minijaturiste Andrea de Castra, nije naišao na elemente koji rasvjetljavaju ovu enigmu, a čije je rješenje Marijana Schneider naslutila, navodeći da je »možda postojalo neko poduzeće koje se bavilo izradom kopija«.

Nema nikakve sumnje da se iza signature »Canzio Darin Beda« kriju imena trojice slikara: CANZIO MICHELE, DA RIN TOMMASO i BEDA FRANCESCO – autora koji su se udružili, odnosno imali po davnijim uzorima radionicu »bottegu«, koja je izrađivala originale i kopije portreta. Ima indicija da nisu samo njih trojica radili u toj »bottegi« već i njihovi pomoćnici i učenici. Uostalom, nekako u to vrijeme najznačajniji bečki portretist Joseph Kriehuber (1800 – 1876) u dane preopterećenosti brojnim narudžbama crtao je samo glave portretiranih, dok su ostalo nadopunjavali njegovi učenici Bauer, Dauthage i Stadler.

Autor rješava dubioznost i autentičnost autorstva portreta grofa Erdödyja te Ivana i Ane Minak (Pomorski i povijesni muzej hrvatskog primorja, Rijeka), portreta mladog muškarca (Gradski muzej, Karlovac) te kopija portreta grofa Lavala Nugenta (Povijesni muzej Hrvatske, Zagreb) signiranih »Canzio Darin«, odnosno »Canzio Darin Beda«.

Pretpostavljalo se, da se radilo o jednom, odnosno najviše dvojici autora, međutim autor teksta dokazuje da se radi o tri autora i to Canzio Michele, Da Rin Tommaso i Beda Francesco), koji su – najvjerojatnije u Genovi – imali »bottegu«, gdje su se pod navedenim signaturama izrađivali portreti i njihove kopije.

Nesumnjivo je, međutim, da se u slučaju imena Canzio radi o Michele Canziju, a ne o Canci Augustu Alexiusu, odnosno Martinu Kanzu. Odgovor na pitanje postavljeno u »Viencu« (br. 68, 1873. i br. 17, 1875) i izvještaju L. Mrazovića povodom izložbe u Narodnom domu (1874), tj. kako je Canzio mogao »izložiti«, odnosno »snimiti« slike 1873, 1874. godine kad je umro pet godina ranije, tj. 1868, naslućujemo već u rečenici L. Mrazović, koji, pišući o portretu grofa Nugenta kaže: »Sliku ovu DAO JE IZRADITI (podcrtao B.V.) Canzio po nekom vještom slikaru u Italiji i pod svoje prodavati«.

Nameće se jedina logična pretpostavka da se radilo o nekoj radionici, koja je djelovala pri teatru Carlo Felice u Genovi, gdje je Canzio bio direktorom scenografije a bavila se dekorativnim i scenografskim radovima i (i)legalno izradom i kopiranjem portreta pod firmom »Canzio Darin« a kadkad i »Canzio Darin Beda« i nakon smrti Canzija (1868), kako bi zadržala staru i privukla novu klijentelu.

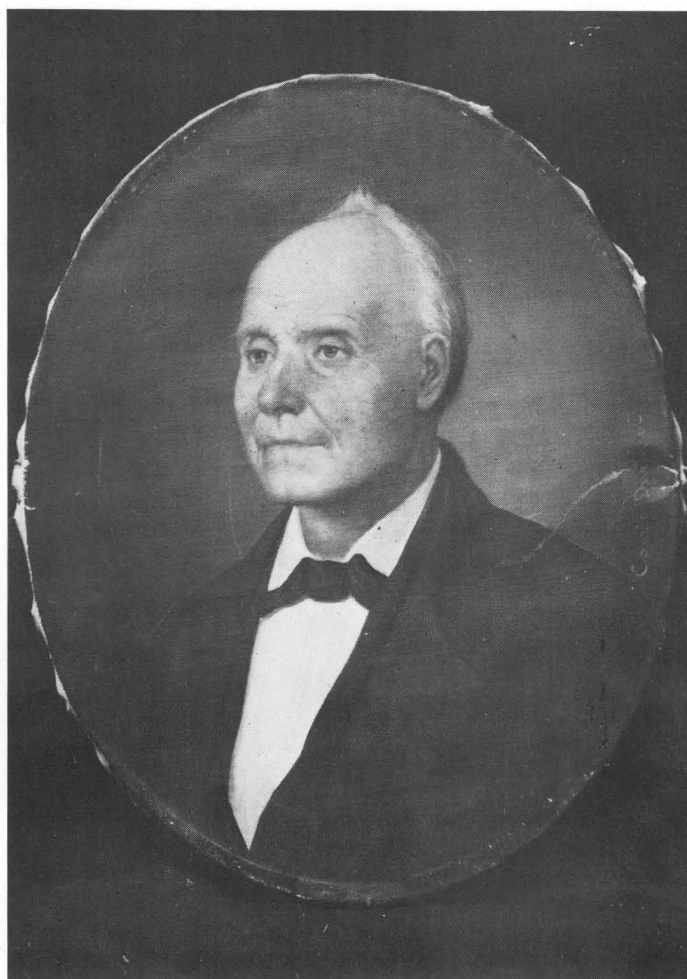
Već iz same biografije može se naslutiti da je taj Canzio bio više vješt organizator i rukovoditelj te »bottege« koji se bavio mnogim djelatnostima, a najmanje samim slikarstvom u kojem nije postigao rezultate vrijedne pažnje.

Commanducci bilježi da je Canzio Michele rođen 1788. u Genovi (drugi izvori tvrde 1787 ili 1784) bio dekorater i scenograf, predstavnik denoveške škole kasnog neoklasicizma. Prilikom ulaska Napoleona u Genovu, 1805. godine, radio je na trijumfalnom luku, pisao scenarije za kazalište Sant'Agostino, dekorirao foyer teatra Carlo Felice u kojemu je niz godina bio direktorom scenografije, a 1827 postaje akademikom i direktorom Dekorativne škole. Godine 1846. pobijedio je na natječaju za spomenik Columbu u Genovi.

Radio je mnogo na dekorativnim radovima raznih

Canzio Darin, Portret Ane Minak – Pomorski i povijesni muzej, Rijeka

Canzio Darin, Portret Ivana Minaka – Pomorski i povijesni muzej, Rijeka

zgrada i palača u Genovi (Roos, Durazzo-Brignole i dr.) sa svojim pomoćnicima Celleom, Dentoneom i braćom Leonarda »speso responsabile di numerose e gravi distruzioni di ambienti, rinnovati con radicali manomissioni e fasificazioni senza alcun rispetto per l'antico«. Kao njegovo najznačajnije djelo spominje se park vile Durazzo-Pallavicini u Genovi.

Od slikarskih djela Commanducci spominje samo akvarel »Arhitektonska fantazija«.

Primjedba L. Mrazovića da je portret Lavala Nugenta u Povijesnom muzeju Hrvatske u Zagrebu Canzio »dao izraditi po nekom vještom slikaru u Italiji« i da »nije ni nalik onim mazalom, kojim je g. Canzio obasuo Zagreb« – govori u prilog tezi da su svi kvalitetniji portreti, odnosno detalji na portretima signirani sa »Canzio Darin« zapravo proizvodi ruke Da Rina jer je, za razliku od Canzia, Da Rin bio cijenjen po dobroj izvedbi »sia per il disegno e per il colore che per l'effetto d'insieme« (Commanducci). Što se pak tiče portreta signiranih »Canzio Darin Beda«, nema sumnje da je na njima radio ili ih doradivao Francesco Beda, poznat po tome što je volio »le scene garbate e graziose, non prive di un pizzico di galanteria, servite da un

chiaro e gaio colore« (Dizionario...) To više što je izvanredni portret Lavala Nugenta, odnosno kopija po Amerlingu u Pomorskom i povijesnom muzeju hrvatskog primorja signirana potpisom »Canzio Darin Beda 1873«.

Kakvu je ulogu u svemu tome imao Canzio i koliki je njegov slikarski udio, možemo zasad samo nagađati.

Što se tiče Da Rin Tommasa, Commanducci i Bessone-Aurelj bilježe samo da je studirao na venecijanskoj Akademiji, te 1880. godine izložio u Torinu sliku »Krist tjera trgovce iz hrama«, za koju kažu da je »quadro di buona esenzione sia per il disegno e per colore che per l'effetto d'insieme«. Na izložbi antičke i moderne umjetnosti, održane godinu dana kasnije (1881) u Modeni, bio je zastupan sa četiri slike: »Hamlet i Ofelija«, »Neiskusni pušač«, »Pas koji grize« i »Dim lule«.

Beda Francesco (Trst 1840 – 1900) prema nekim izvorima studirao je također na venecijanskoj Akademiji, po drugim u Beču kod Karla von Blaasa. U početku je radio akademski korektne historijske sadržaje i portrete, prešavši nakon (1875) na genre-scene pretežno, sa kostimima iz 18. stoljeća. Bio je sa Scomparinim, Gatteriem, Barisonom i Lonzom jedan od osnivača »Circolo

Artistico u Trstu (1833). Mnogo je i često putovao Austrijom, Njemačkom i Hrvatskom radeći po narudžbi portrete »*dove la sua pittura venne apprezzata*«. Među ostalim, izradio je portret J.J. Strossmayera, koji je, nakon smrti autora, bio 1901. godine izložen u trgovini Schollian u Trstu, te pod signaturom »*Canzio Darin Beda*« – portret Ivana Mažuranića.

Neko je vrijeme Beda živio u Engleskoj, gdje je njegovo slikarstvo bilo veoma cijenjeno. Osim portreta slikao je genre scene u stilu setečenta: »*Ljubitelj starina*«, »*Mali model*«, »*Odaliska*« te »*Car Karlo VI prima u audijenciju venecijanske ambasadore u biskupskoj palači u Trstu 1728*«, koja je na I umjetničkoj industrijskoj izložbi u Trstu 1868. g. bila nagrađena brončanom medaljom.

Izlagao je i u Zagrebu 1874. u Narodnom domu sa Consoniem, Kršnjavim, Salghetti-Drioliem, I. Šubićom, Quiquerezom i Mašićem na prvom javno organiziranom nastupu grupe umjetnika.

U svakom slučaju neosporno je da je Beda među tom trojicom bio najvažniji i najkvalitetniji slikar, cijenjen kao »*garbato pitore di sceno settecentesco*« (Tamaro), što se vidi u razlici kvalitete portreta signiranih »*Canzio Darin*« i »*Canzio Darin Beda*« (egzaktnost izvedbe, namaz i svježina boje, raspored svjetla).

U Pomorskom i povijesnom muzeju Hrvatskog primorja u Rijeci nalaze se dva portreta signirana »*Canzio Darin*« i to: »*Portret Ivana Minaka*«, brodograditelja iz Voloskog i njegove žene Ane Minak (oba dimenzije 360x320 mm, no bez oznake godine postanka). Oba portreta kvalitetom ne izlaze iz okvira osrednje akademski koncipiranih djela bez imalo nastojanja da se uđe u psihologiju portretiranog, tek s razlikom što je »*Portret Ane Minak*« koloristički nešto svježiji i neposredniji.

Isti muzej posjeduje još tri portreta od kojih su dva signirana »*Canzio Darin Beda*«, dok je treći nesignirana kopija. Radi se o »*Portretu maršala Lavala Nugenta*« (ulje na platnu, dim. 1200x900 mm) izvrsnoj kopiji po Amerlingu, koja odaje vrlo vještu ruku autora kako u pogledu egzaktnosti crteža tako i svjetlosnih odnosa i raskoši kostima po uzoru na Fortunyja i Meissoniera. Signiran je »*Canzio Darin Beda 1873*«.

Druga dva portreta u istom muzeju prikazuju grofa Erdödyja, riječkog guvernera i gradskog kapetana Rijeke i Bakra. Zapravo je jedan kopija drugog, s razlikom što je veći (dim. 1640x1140 mm) signiran »*Canzio e Darin – F. Beda fece 1873*«, dok na manjem (dim. 1500x1000 mm) ne postoji signatura. U svakom slučaju evidentno je da su oba

radena istom rukom. Navodno je veći raden za riječku gradsku vijećnicu, u kojoj su nekad bili izloženi portreti riječkih guvernera, dok je manji Erdödy naručio sam za sebe. Iz naprijed navedene signature moglo bi se zaključiti da je portret Erdödyja za tvrtku Canzio e Darin načinio Francesco Beda 1873 godine.

Ponavlja se ovdje isti slučaj s godinom nastanka kopije ovog portreta Lavala Nugenta (signiranog »*Canzio Darin Beda 1873*«) kao i s onim u Povijesnom muzeju Hrvatske u Zagrebu, koji su izradili »*slikari de Rin i Cancio*«, te s portretom grofa Erdödyja. Naime, Canzio Michele umro je već 1868. godine, pet godina prije nastanka portretâ Lavala Nugenta i grofa Erdödyja. Očito je, dakle, da se radilo o »*bottegi*« za čiji račun nisu radili samo Canzio (dok je bio živ) te Da Rin i Beda, već vjerojatno i njihovi pomoćnici i učenici Canzia: Celle, Dentone i braća Leonardi, koji se kao pomoćnici spominju pri izradi dekoracija. Nema također sumnje da je glavni izvođač i nabavljač radova bio najkvalitetniji među njima – Francesco Beda, koji se najviše kretao na samo ovim našim krajevima već i Austrijom, Madžarskom i Engleskom »*dove la sua pittura venne apprezzata*« (Commanducci).

Za koje su pojedine dijelove portreta bili svaki od te trojice zaduženi ostaje otvoreno pitanje. Očito je, međutim, da je na većini odjeće i kostimografskih aranžmana na portretima signiranim »*Canzio Darin Beda*« radio odnosno doradivao najznačajniji i najkvalitetniji među njima – Francesco Beda, poznat i izvan granica svoje domovine po vještini izrade kostima.

LITERATURA;

- A.M. Commanducci: »*I pittori italiani dell'Ottocento*«, Milano, 1934
Enciclopedia dello Spettacolo II, Roma, 1954
 F. Alizeri: »*Guida artistica per la città di Genova*«, Genova, 1846
Dizionario biografico degli italiani, Roma, 1975
 A.M. Bessone: – Aurelj: »*Dizionario dei pittori italiani*«, Milano, 1928
Naša sloga, br. 19 od 5. 03. 1901
Almanacco Trieste, Trieste, 1887
 A. Tamaro: »*Storia di Trieste*«, Roma, 1924
L'Osservatore triestino, Trieste, br. 238 od 16. 10. 1868
 B. Maier: »*Le Arti figurative a Trieste dal seicento al novecento*«, »*Pagine istriane*«, Trieste, Anno III. Nr. 9, aprile 1952
 S. Sibilia: »*Pittori e scultori di Trieste*«, Milano, 1922
La Galleria d'arte Moderna del Civico Museo Revoltella (katalog), Trieste, 1970

R i a s s u n t o

CANZIO DARIN BEDA

L'autore cerca di risolvere i dubbi sull'autenticità del ritratto del conte Erdödy e di Giovanni ed Anna Minak (Pomorski i povijesni muzej hrvatskog primorja, Rijeka), ritratto di giovane (Gradski muzej, Karlovac) e coppia del ritratto del conte Leone Nugent (Povijesni muzej Hrvatske, Zagreb) firmati »Canzio Darin«, oppure »Canzio Darin Beda«.

Si presupponeva che si trattasse di uno o all più di due autori, mentre l'autore del testo dimostra che si tratta di tre autori cioè di: Canzio Michele, Da Rin Tommaso e Beda Francesco. I tre provenivano da una stessa bottega, che quasi sicuramente si trovava a Genova, dove si realizzavano ritratti originali e coppie firmate.

Grgo Gamulin

CONTRIBUTIONS AND HYPOTHESES
CONCERNING ITALIAN BAROQUE PAINTING

After several years of studying the works of old masters in Yugoslavia, the author of this study suggests that some of these works may be attributed to Ambrogio Bona, Pietro Liberi, Gian Battista Molinari, Antonio Molinari, Giuseppe Vermiglio, Daniele Crespi, Carlo Francesco Nuvolone, Flaminio Torri, Giovanni Francesco Romanelli and Giovanni Battista Ruopoli. Several valuable paintings still remain without certain attribution. Hypothetically suggested are the names Carlo Saraceni, Giovanni Battista Pellizzari, Antonio Fumiani and Sebastiano Bombelli. These attributions are based on the author's great visual experience, the quoting of a great number of comparative material and recent scholarly literature about Italian Baroque painting.

Kruno Prijatelj

ADDENDA FOR THE SPLIT BAROQUE PAINTER
SEBASTIANUS DE VITA

The discovery of the signature and date: SEBASTIANUS DE VITA/SPALATEN. F. 1778 on the restored pala from the church of the Holy Cross in Veli Varoš induces the author to attribute the painting in the Split monastery of Clarist nuns to the same artist. Also, he presents here a synthetic overview of the work of Devito known to us up to now, as well as of the various published studies concerning his activity.

Doris Baričević

SOME PROBLEMS OF FRANCISCAN SCULPTURE IN
NORTHWESTERN CROATIA IN THE FIRST HALF OF
THE EIGHTEENTH CENTURY

A group of wood carvings characterized by specific typology and working of the draperies stand out among the sculpture produced in Northwestern Croatia in the first half of the 18th century. All these artifacts are kept in the churches of Franciscan monasteries within the Croatian-Carniolan Franciscan Province. This paper deals exclusively with the works kept in the Croatian monasteries. Here, as is recorded in the archives, four sculptor monks were active at this period, who with the help of Franciscan joiners and painters-gilders made new church furniture. On the basis of elementary biographical data of the Franciscan sculptors Dionisius Hoffer, Ivo Schweiger, Cassian Lohn and Severin Aschpacher, an attempt has been made to attribute to each of these artists works found in the churches and monasteries in Trsat, Klanjec, Samobor, Kotari and Pazin.

Lelja Dobronić

CURIAE ON THE ZAGREB KAPTOL

The Latin term *curia* (in ancient Croatian texts also called *dvor plemeniti*) was used to denote the homes of the Zagreb canons. They are situated on Kaptol (Chapter), a section of Zagreb to the west and north of the Cathedral in which the canons served. Owing to the social position of their occupants and the characteristics of the buildings, they are different from the houses of the citizens and palaces of the aristocracy in the Upper Town: the majority are unattached, surrounded by gardens, like mansions and *curiae* outside the city, indicating that they also had comparable farming (rural) households.

Boris Vižintin

CANZIO DARIN BEDA – AN AUTHORSHIP ENIGMA

The author solves the enigma of authorship in the portraits of Count Erdödy and Ivan and Ana Minak (Maritime and Historical Museum of Hrvatsko Primorje in Rijeka), the portrait of a young man (Civic Museum, Karlovac) and the copy of the portrait of Count Laval Nugent (Historical Museum of Croatia, Zagreb) signed »Canzio Darin« and »Canzio Darin Beda«.

It was supposed that this referred to one or two artists at the most, but the author proves that three authors are referred to here: Canzio Michele, Da Rin Tommaso and Beda Francesco) who had a »bottega«, most likely in Genoa, where portraits and their copies were produced bearing the above mentioned signatures.

Tihomil Stahuljak

KLANJEC ON PICTURE POSTCARDS

The essay deals with the main square in Klanjec. It wishes to show that old picture postcards had registered nearly all the virtues of this square a long time ago. This is an opportunity for the author to discuss picture postcards in general. Are they anything besides being useful documents of what a locality looked like when they were made?